

3. Skripnik, T. V. (2013). *Standarti psihologopedagogichnoyi dopomogi dityam z rozladami autichnogo spectra*. [Standards of psychological and pedagogical assistance to children with autism spectrum disorders]. Kiev.

4. *Specialna pedagogika: ponyatijno-terminologichnij slovník*. (2003). [Special pedagogy: conceptual and terminological dictionary]. Lviv.

5. Chuhrij, I. V. (2013). *Osoblivosti socialno-psihologichnoyi dezadaptovanosti materiv u stavlenni do ditej ta yiyi psihokorekciya*. [Features of social and psychological maladaptation of mothers in relation to children and its psychocorrection]. Kiev.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА
КОЛОДІЙЧУК Юлія Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету «Одеська політехніка».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх соціальних працівників.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOLODIYCHUK Yuliia Viktorivna – candidate of Pedagogical Sciences, docent of the Department of Psychology and Social Work, State university «Odessa polytechnic».

Circle of scientific interests: professional training of future social workers.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2021 р.

УДК 373.2.(091)(477)

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-119-123

КОСТЕНКО Лариса Давидівна – кандидат педагогічних наук, начальник Управління освіти Кропивницької міської ради
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2930-7404>
e-mail: shkoda44@ukr.net

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (1991–2014 рр.)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Серед соціальних інститутів виховання й розвитку підростаючих поколінь особлива роль належить позашкільній освіті, яка завжди відігравала важливу роль у системі освіти учнівської молоді і значною мірою сприяла формуванню її ціннісних, моральних та професійних орієнтацій. Потреба підвищення рівня морального, культурного, духовного, фізичного розвитку дітей та юнацтва висуває нові виклики перед закладами позашкільної освіти, покликаними організувати їхнє змістовне дозвілля та сприяти всебічному гармонійному розвитку особистості.

В умовах євроінтеграції та створення єдиного освітнього простору, науковці, державні й громадські діячі, педагоги й молодь шукають шляхи, можливості й засоби співробітництва для створення атмосфери взаєморозуміння, взаємоповаги і розвитку різних етнокультур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш вагомий внесок у розробку теоретичної бази позашкільної виховної роботи внесли наукові праці О. Биковської, І. Зяюна, В. Кременя, Б. Кобзаря, Н. Нічкало, О. Плахотнік, В. Якубовського та інших.

Розробці питань теорії позашкільного педагогічного процесу присвячені роботи дослідників О. Кондратюка, Г. Костюка,

В. Паламарчук, О. Савченко, А. Сиротенка.

Проблеми організації організації вільного часу дітей та підлітків, їх дозвілля порушено у дослідженнях М. Арнарського, Л. Балясної, В. Білоконь, В. Бочелюк, Г. Науменко, Р. Харінко, Т. Черніговець та ін.

Мета статті – на основі історико-педагогічного аналізу розкрити особливості науково-методичного забезпечення позашкільної освіти України в історичний період з 1991 по 2014 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан позашкільної освіти України після 1991 р. визначався двома взаємозв'язаними чинниками: перехідним періодом, у якому знаходилося українське суспільство і системною кризою, яка охопила його. І якщо перший чинник спонукав до створення нових форм, методів, то другий, а, насамперед, фінансова скрута, гальмував впровадження нововведень у царині позашкільної освіти.

Україна успадкувала від попередніх часів досить розвинену та широко розгалужену систему освіти, яка за багатьма показниками відповідала рівневі розвинених країн світу. Водночас, залежність позашкільної освіти України від загальносоюзної давала негативні наслідки. Тривалий час наша освіта переважно формувала людину-функціонера, у якої рафінований конформізм і повна залежність від зовнішніх обставин були

провідними морально-психологічними рисами [1, с. 19].

Подальша історія розвитку позашкільної освіти в незалежній Україні пов'язана із ствердженням ідеї, що позакласна робота є однією з найважливіших ланок виховання молодого покоління, юридичним оформленням, визначенням профілів діяльності позашкільних закладів різних типів [2, с. 12].

У цей час позашкільна освіта України набула особливої популярності, в державі почала формуватися і втілюватися в життя власна політика в галузі позашкільної освіти спрямована на досягнення сучасного світового рівня, відродження самобутнього національного характеру.

Позашкільна освіта почала розглядатись як така, що виявляє найближчі, перспективи розвитку особистості в різних соціальних та освітньо-виховних інституціях, де позашкільні заклади мали стати центрами мотиваційного розвитку особистості, її самореалізації і професійного самовизначення. Постало питання про місце позашкільної освіти в єдиному освітньому просторі, визначення співвідношення її з іншими ланками освіти, перспектив функціонування позашкільних закладів на ринку освітніх послуг.

1991–2014 рр. відзначилися розробкою нових підходів до організації позашкільної освіти дітей. Це зумовлюється низкою факторів.

По-перше, економічна і політична нестабільність соціокультурних систем, посилення негативної дії стихійних різновекторних чинників, залишковий принцип фінансування позашкільних закладів призвели до зниження їх ефективності та занепаду навчально-матеріальної бази, що в результаті суттєво заважало повною мірою використати унікальні можливості системи позашкільної освіти учнівської молоді України.

По-друге, одноманітність організаційних форм, зайве регламентування, формалізм освітнього процесу, недостатнє врахування потреб і різнобічних інтересів молоді, а також ігнорування регіональних можливостей та національних особливостей, етнічної культури, обмаль широкої гласності негативно впливали на результати діяльності позашкільних закладів, знижували ефективність їхньої роботи. Окрім того, недостатня психолого-педагогічна і методична підготовка певної частини педагогічних представників переважної більшості позашкільних закладів призвели до кризової ситуації в

системі позашкільної освіти в Україні.

У незалежній Україні (1991–2014 рр.) створювалася і функціонувала потужна нормативно-правова база забезпечення позашкільної освіти. У цей період розробляються і приймаються до виконання нормативно-правові документи, що сприяли вільному розвитку особистості, зокрема здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів; забезпеченню задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Законодавчі та нормативно-правові акти, які становили основу нормативно-правового забезпечення позашкільної освіти в Україні у цей період, представлено державним, обласним (районним, міським), місцевим рівнями, а також рівнем закладу.

На державному рівні діяльність системи позашкільної освіти регулювалася і спрямовувалася через закони України, які приймала Верховна Рада України; укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази, розпорядження Міністерства освіти і науки України та інших органів виконавчої влади.

На обласному рівні здійснювалася координація питань державної політики у сфері позашкільної освіти. Вирішення цих питань належало до компетенції місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, в підпорядкуванні яких знаходилися управління, відділи та інші структурні підрозділи, що безпосередньо здійснювали координацію у сфері позашкільної освіти на обласному рівні. Серед них: управління освіти і науки, сім'ї, молоді та спорту, культури та туризму, центри соціальних служб тощо. Важливу роль на цьому рівні також мали обласні позашкільні заклади, які на обласному рівні координували роботу за напрямками позашкільної освіти, а саме: обласні науково-технічні, еколого-натуралістичні, туристсько-краєзнавчі центри, палаци дітей та молоді тощо.

На цьому рівні важливими є накази, рішення, розпорядження та інші нормативно-правові документи обласних державних адміністрацій, рад, управлінь (відділів) освіти і науки тощо.

Місцевий рівень включав документи відділів управлінь освіти і науки та інших органів влади, яким безпосередньо підпорядковано заклад. До них належать накази, рішення, розпорядження районних державних адміністрацій, управлінь освіти і науки.

Визначальна роль в організації позашкільної освіти відводилася

позашкільним закладам – багатофункціональним центрам творчості вихованців, що мали ознаки складної багаторівневої педагогічної системи, де організація навчально-виховного процесу спрямовувалась не на максимальне навантаження дитини навчальним матеріалом, а на розвиток її здібностей, де педагогічний процес зорієнтовувався так, щоб викликати у вихованця позитивні емоції і сприяти його повноцінному розвитку. Вони давали знання, формували в учнів вміння і навички відповідно до їхніх інтересів, забезпечували потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному і фізичному розвитку, готували до професійної і громадської діяльності, створювали умови для організації змістовного дозвілля.

Особливості розвитку позашкільних закладів в незалежній Україні визначались, з одного боку, отриманою спадщиною домінування ідейно-політичної спрямованості системи позашкільної освіти, жорсткої регламентації діяльності позашкільних закладів партійно-урядовими органами, заорганізованості з боку галузевого Міністерства і відділів народної освіти, комсомолу а, з іншого боку – потребами в нових підходах до змісту форм та методів роботи позашкільних закладів, пошуком нових педагогічних технологій їх реалізації. Позашкільні заклади повинні були доповнювати навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл, насправді ж їх розвиток відбувався відокремлено і лише всесоюзні і всеукраїнські акції забезпечували їх співпрацю.

Істотними якісними змінами в сфері організаційного забезпечення позашкільної освіти України протягом означеного періоду стало:

- формування багаторівневої системи позашкільної освіти;
- класифікація гуртків, груп та інших творчих об'єднань позашкільного закладу за трьома рівнями (початковий, основний, вищий);
- розширення мережі позашкільних закладів, створення закладів нового типу, їх профілізація;
- диверсифікація джерел фінансування позашкільної освіти за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством;
- розгортання нових напрямів позашкільної освіти;
- модернізація навчально-виховного процесу в позашкільних закладах;
- деідеологізація позашкільної освіти [1; 4].

У період 1991–2014 рр. складовою системи організаційного забезпечення позашкільної освіти України було науково-методичне її забезпечення.

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти розглядаємо як систему організаційних заходів, що передбачає наявність необхідних наукових і методичних матеріалів [2; 4].

Мета науково-методичного забезпечення позашкільної освіти полягає в науковому обґрунтуванні і методичному її забезпеченні. При цьому його завданнями в означений період стають:

- розробка та впровадження наукової та програмно-методичної бази;
- забезпечення позашкільних навчальних закладів науково-методичними матеріалами;
- визначення перспективних напрямів наукових психолого-педагогічних досліджень з проблем позашкільної освіти;
- узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду;
- аналіз стану позашкільної навчально-виховної роботи та рівня розвитку учнів відповідно до завдань позашкільної освіти;
- організація співробітництва з навчальними закладами, науковими установами для підвищення ефективності науково-методичного забезпечення;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи позашкільної освіти;
- пропаганда просвітницької діяльності закладів системи позашкільної освіти в засобах масової інформації [1; 2; 3; 4].

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти включало, по-перше, організацію підготовки педагогічних працівників, удосконалення їхньої професійної компетентності; по-друге, – підвищення ефективності навчально-виховного процесу в позашкільних закладах, зокрема шляхом його наукового обґрунтування та відповідного методичного забезпечення [3].

Зміст науково-методичного забезпечення позашкільної освіти включав такі напрями:

- розробка наукових основ оновлення та реформування позашкільної освіти, створення наукових центрів: лабораторій, кафедр, кабінетів на базі провідних вітчизняних науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів;
- програмно-методичне забезпечення позашкільного навчально-виховного процесу: розробка різнорівневих, диференційованих та варіативних програм, навчально-методичних посібників, які допоможуть учням усвідомити свої можливості, оволодіти

загальнолюдськими цінностями, професійно самовизначитися;

– розвиток і підтримка інноваційних педагогічних технологій, дослідницько-експериментальної роботи, педагогічного проектування, спрямованих на розробку сучасної моделі позашкільних навчальних закладів;

– розробка навчальних програм за модернізованим змістом позашкільної освіти;

– висвітлення проблемних питань позашкільної освіти в засобах масової інформації з метою сприяння подальшому підвищенню її престижу та ролі у формуванні особистості юних громадян України [1; 2; 3; 4].

Основними формами науково-методичного забезпечення позашкільної освіти є навчальні та наукові видання, серед яких: навчальні програми, підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації тощо. У різних типах позашкільних закладів створювалися свої програми, які відрізнялися оригінальністю підходу педагога. Методичні напрацювання педагогів-позашкільників друкувалися в періодичних виданнях, що сприяло обміну їх досвідом.

Перед організаторами методичної діяльності постають численні проблеми відбору, систематизації, накопичення, розробки та запровадження необхідної наукової і методичної інформації. Значна увага приділялася безпосередньому здійсненню науково-експериментальної роботи на базі позашкільних закладів.

Науково-методичне забезпечення розглядалося як єдність наукової і методичної складових у системі забезпечення позашкільної освіти. Так, науковий компонент передбачав вдосконалення організації навчально-виховного процесу, його здійснення з урахуванням новітніх досягнень вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної науки і педагогічної практики. Включення цього компонента передбачало вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів позашкільних навчальних закладів, рівня їх компетентності, вироблення відповідних рекомендацій; проектування і впровадження інноваційних технологій освіти; висвітлення в науковій, науково-методичній літературі, засобах масової інформації досягнень психолого-педагогічної науки та педагогічного досвіду тощо [1; 4].

Методичний компонент науково-методичного забезпечення позашкільної освіти передбачав методичне забезпечення системи позашкільної освіти, у завдання якого входили: координація діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти,

методичних кабінетів та методичних об'єднань педагогічних працівників; розроблення і видання навчальних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників; організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, в тому числі керівних кадрів системи позашкільної освіти; організація співпраці з вищими навчальними закладами всіх рівнів акредитації для підвищення ефективності навчально-методичного забезпечення [1; 2].

25 квітня 2003 р. підготовлено наказ «Про організацію науково-методичного забезпечення позашкільних навчальних закладів системи освіти», державними центрами позашкільної освіти вживалися заходи щодо розробки науково-методичних матеріалів: навчальних програм для гуртків, груп та інших творчих об'єднань за напрямками позашкільної освіти, навчально-методичних посібників з питань позашкільної освіти, методичних рекомендацій до організації навчально-виховного процесу в позашкільному закладі [3, с. 81].

Поряд з позитивами у науково-методичному забезпеченні системи позашкільної освіти існувала проблема друку підручників, посібників, програм, методичних рекомендацій та іншої літератури, яка б була представлена для загалу і допомагала підвищувати якість позашкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, важливою складовою організаційного забезпечення позашкільної освіти України у 1991–2014 рр. є її матеріально-технічне забезпечення, що передбачало наявність необхідних для діяльності позашкільних закладів коштів та матеріально-технічної бази. На нашу думку, перспективними для подальшого вивчення є питання організації занять в позашкільних закладах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк Т. Ф. Історіографічний аналіз розвитку змісту початкової освіти України у ХХІ ст. / Т. Ф. Денисюк. Київ: Вища школа, 2011. 76 с.
2. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес / М. Ф. Дмитриченко. Київ: Знання України, 2006. 123 с.
3. Науменко Р. А. Сучасні аспекти проблеми підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів у галузі позашкільної освіти / Р. А. Науменко. Київ: Ін-т інноваційн. технологій і змісту освіти МОНМС України, 2011. 153 с.
4. Освіта України за роки незалежності: стан, факти, події. Київ: Вища школа, 2011. 189 с.

REFERENCES

1. Denysiuk, T. F. (2011). *Istoriografichnyi*

analiz rozvytku zmistu pochatkovoї osvity Ukrainy u XXI st. [Historiographical analysis of the development of primary education content in Ukraine in the XXI century.] Kyiv.

2. Dmytrychenko, M. F. (2006). *Vyshcha osvita i Bolonskyi protses*. [Higher education and the Bologna process]. Kyiv.

3. Naumenko, R. A. (2011). *Suchasni aspekty problemy pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh ta pedahohichnykh kadriv u haluzi pozashkilnoi osvity*. [Modern aspects of the problem of professional development of managerial and pedagogical staff in the field of out-of-school education.]. Kyiv.

4. *Osvita Ukrainy za roky nezalezhnosti: stan, fakty, podii*. (2001). [Education of Ukraine during the years of independence: state, facts, events (2001)]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОСТЕНКО Лариса Давидівна – кандидат педагогічних наук, начальник Управління освіти Кропивницької міської ради.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSTEMKO Larysa Davidivna – Candidate of Pedagogical Sciences, head of the Education Department of Kropyvnytskyi City Council.

Circle of scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2021 р.

УДК 159.922:347

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-123-127

ЛИСЕНКО Людмила Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5732-6317>

e-mail: lysenkoluda78@i.ua

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Система реформування вищої освіти ставить перед викладачами ЗВО вимоги належного сучасного рівня саморозвитку та самоорганізації, який у недалекій перспективі можуть стати взірцем для колег, студентів, учнів. Серед таких вимог виразно постає організація інформаційного простору певної дисципліни шляхом накопичення знань, умінь, навичок, а також скарбниці досвіду для аналітико-синтетичних, критично-оцінних та креативних напрямків навчального процесу. Вивчення іноземної мови в цьому напрямку посідає особливе місце, оскільки спроможне чи не найбільше серед гуманітарних дисциплін використовувати та продукувати різноманітні форми медіа, поглинати та виділяти актуальну медіаінформацію, що функціонує у сучасному багатогранному суспільстві, та використовувати в освітньому процесі будь-якого закладу вищої освіти цілого ряду медіатехнологій. Упровадження медіатехнологій у вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами актуальне в плані їх підготовки у тому, що розв'язує фахові проблеми, визначає методiku викладання та експозиціонує можливості медіа у дистанційному форматі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми впливу медіа на

суспільство й особистість уже відображені в працях Д. Бакінгема, Ж. Гоне, Дж. Лалла, М. Маклюєна, Л. Селлєра; залучення медіаматеріалів в освітній процес – Є. Міллера, Г. Онкович, Н. Саєнко, О. Федорова; використання медіатехнологій і медіаосвіти – Л. Баженової, Б. Гершунського, С. Дуніної, Л. Зазнобіної та ін.

У працях зарубіжних дослідників медіаосвіти Д. Бекенгема, У. Карлсона, Р. К'юбі, В. Мінккіна та ін. приділяється увага специфіці медіатехнологій та основним аспектам їх використання, а з вітчизняних та дослідників ближнього зарубіжжя питанням медіапедагогіки цьому новому напрямку присвятили свої студії О. Волошенюк, В. Іванов, О. Федорова, С. Семчук. Огляд праць дослідників показує наукове переосмислення медіа як ресурсу прогресивного і різнопрофільного та різногалузевого викладання.

Метою статті є опис основних засобів сучасних медіатехнологій у процесі вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми вчителями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіа сьогодні входить в усі сфери суспільного життя. Оскільки вища школа надає освітні послуги усім галузям і спеціальностям, це й визначає поліаспектність медіаінформатизації усього процесу навчання.